

- KRAUS, J. (1998): *Rétorika v evropské kultuře*. Praha: Academia.
- KRAUS, J. (2004): *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum.
- Mluvnice češtiny 3* (1987). Praha: Academia.
- Nový akademický slovník cizích slov* (2005). Praha: Academia.
- NÜNNING, A. (2006): *Lexikon teorie literatury a kultury*. Přel. A. Urválek a Z. Adamová. Brno: Host.
- Slovník cizích slov* (2005). Praha: Ottovo nakl.
- PAVERA, L. – VŠETIČKA, F. (2002): *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakl. Olomouc.
- PEPRNÍK, M. (2005): *Topos lesa v americké literatuře*. Brno: Host.
- Pravidla českého pravopisu* (2008). Praha: Academia.
- SMYTH, H. W. (1920): *Greek Grammar for Colleges*. New York et al.: American Book Company. Dostupné online z WWW: <http://www.textkit.com/files/hws_Greek_Grammar_AR5.pdf>.
- The Oxford English Dictionary* (1989). Oxford: Clarendon Press / Oxford University Press.
- VLAŠÍN, Š. (1977): *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel.

Jakub Kopecký

Humboldt-Universität zu Berlin, Philosophische Fakultät II
 Institut für Slawistik
 Unter den Linden 6, D-10099 Berlin
 jak.kopecky@gmail.com

NOVÁ POJMENOVÁNÍ MOTIVOVANÁ PŘÍJMENÍM JIŘÍHO ČUNKA¹

This article discusses new words motivated by the surname of Czech politician Jiří Čunek.

Depropriální tvoření nových slov, motivovaných vlastními jmény českých politiků, je v českém jazyce produktivní a častý slovtvorný proces. Jména takto vzniklá mají však krátkou působnost, která je většinou omezena na dobu, po níž se uplatňuje politikův vliv (v nejširším slova smyslu). Slovníky neologizmů² uvádějí např. lexikální jednotky *grossovec*, *grebeníčko-vec*, *špidlovec*, *zemanoid* aj., které se už nyní nepoužívají. V posledních několika letech se nejčastějším motivantem takto tvořených slov jeví příjmení politika Jiřího Čunka a tato nová

pojmenování bych chtěla představit v tomto příspěvku.

Pojmenování motivovaná příjmením Jiřího Čunka představuji v několika skupinách – v první řadě uvádím pojmenování, která reprezentují různé onomaziologicky a slovtvorně vymezené skupiny, typické pro depropriální lexikální jednotky, dále se zaměřuji na analýzu pojmenování, která vznikla v souvislosti s konkrétními kauzami Jiřího Čunka (údajně korupce a přijetí úplatku, pobírání sociálních dávek, radikální postoj proti pozitivní diskriminaci Romů).³

¹ Příspěvek vznikl v rámci výzkumného záměru ÚJČ AV ČR, v. v. i., *Vytvoření databáze lexikální zásoby českého jazyka počátku 21. století* (AV0Z 90610521).

² Martincová a kol., 1998; Martincová a kol., 2004.

³ Lexikální materiál pro příspěvek jsem získala cílenou excerpcí denního tisku (především Mladá fronta DNES, Lidové noviny, Právo) a z excerpní databáze WinHesla2, která vzniká v excerpním úseku Oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český.

1. Onomaziologicky a slovotvorně vymezené skupiny pojmenování

V publicistice se nejčastěji setkáváme s depropriálními substantivy (s názvy podle příslušnosti ke skupině lidí něčím spojené) a adjektivy (se vztahově kvalifikačními adjektivy), v menší míře se vyskytují také příslovce a slovesa.

Názvy podle příslušnosti k politické straně či podle sympatizování s politickým představitelem bývají zpravidla odvozeny sufixem *-ovec*; plurálová podoba pak často označuje přímo členy strany (frakce, platformy), jejímž lídrem či významným představitelem je daný politik (*Když jako druhý v pořadí vystoupil na celostátní konferenci Miroslav Kalousek a zatleskali mu i skalní čunkovci, zdálo se, že předjednaný scénář platí*. Lidové noviny, 8. 11. 2007; *I místo předseda Sněmovny Jan Kasal, který u lidovců nepatří mezi „čunkovce“, řekl, že není možné, aby KDU-ČSL vycházela při svém jednání z dokumentu vyvěšeného na internetu*. Mladá fronta DNES, 16. 7. 2008; *Mluví se o tom, že KDU-ČSL je rozdělena na čunkovce a kalouskovce*. Právo 10. 1. 2009).

Další, hojně zastoupenou skupinou, jsou substantiva odvozená sufixem *-ovina*, těchto pojmenování se využívá k označení „*názvů způsobu, charakteru, smýšlení, chování, jednání podle charakteristické, negativně hodnocené vlastnosti osoby*“ (Martincová, 2003, s. 21), na základě materiálu lze říci, že se u tohoto sufixu, zejména ve spojení s vlastním jménem, formují také další nové významy, např. „*negativně hodnocený výrok*“ (*Mezi politiky, jež je u nás zaplívána čunkovinami, rakouskou lyžovačkou, závodem do svatebního cíle nebo kamarádstvím s kmotrem Mrázkem, jde o záblesk normalnosti a citlivosti*. Mladá fronta DNES, 22. 11. 2007; *Sněmovna je paralyzována žabomyšími válkami, koalice řeší čunkoviny a podobné*. Mladá fronta DNES, 11. 1. 2008; *Růst počtu sociálně*

vyloučených Romů se nezastavil. To je smutná skutečnost, nikoli „pomatená čunkovina“. Lidové noviny, 25. 1. 2008).

Pro pojmenování přeměny politiky strany či politické scény v duchu jednání dané osobnosti je využíván sufix *-izace* (*Třeba to, jak mají politici hroší kůži, a když na ně něco praskne, tak se tváří jakoby nic, protože doufají, že se to přežene a že se na to zapomene? ... Můžeme tomu říkat třeba „čunkizace“ nebo „paroubkizace“ politiky, případně celé společnosti*. Lidové noviny, 18. 5. 2007; *Předseda zelených, jenž na modrou krev loví rozšířenou podporu pro svou partaj v „havlovském“ elektorátu, který po „čunkizaci“ KDU-ČSL a úhynu Unie svobody neví, kam by se teď vrtnul*. Lidové noviny, 23. 12. 2006).

Další vymezenou skupinu tvoří nová pojmenování přináležející k adjektivům a označují rozmanité vlastnosti související s působením Jiřího Čunka. Jsou tvořena sufixem *-ovský*; jedná se o adjektiva vztahově kvalifikační (charakterizační). Představují velmi produktivní slovotvorný typ, a bývají také často prefigována (*Postižený – nebo domněle postižený – si tím ušetří grosssovské a čunkovské blekotání před kamerami*. Mladá fronta DNES, 4. 2. 2008; *Vojtovi Lavičkovi, houslistovi Gipsy. cz a mluvčímu Občanského sdružení Romea, došla trpělivost a inicioval vznik antičunkovské skladby*. Mladá fronta DNES, 18. 1. 2008; *Toho (Jana Březinu, pozn. autorky) si původně vyhlídlo „protičunkovské“ křídlo jako ideálního kandidáta, pod jehož vedením by lidová strana v budoucnu úzce spolupracovala s občanskými demokraty*. Mladá fronta DNES, 29. 5. 2009; *„Vítězství“ nad nepřejícími Pražáky, jak líčí předsedovy odpůrce pročunkovská bojůvka, stranu jednoznačně poškodí*. Lidové noviny, 23. 2. 2008; *O „počunkovských čistkách“ na státních zastupitelstvích informovala včerejší MF Dnes*. Mladá fronta DNES, 27. 5. 2008).

Nová adverbia, označující charakteristický způsob jednání, vznikají dvěma slovotvornými modely: první typ se vytváří pomocí sufixu *-ovsky*, druhý typ využívá sufix *-ovsku* a součástí slovotvorného formantu je zpravidla také izolované *po* (*Zda je víc spravedlivé šířit čunkovsky vulgární hlas lidu, anebo hlasem andělským slibovat pomoc těm nepřízřívobivým a pak je jako za stara bezkonceptně uplácet*. Právo, 12. 4. 2007; *Jestliže Tereza Boučková dospívá ve své knize k závěru, že její Romové jsou nevyhovatelni, není to zároveň něco, co čunkovsky naladěná část české veřejnosti chce slyšet, aby si potvrdila své předsudky?* Lidové noviny, 24. 9. 2008; *Takže žádné takové ty neslané nemastné sliby, že se otázka vládní důvěry přišpendlí k některému reformnímu zákonu, pěkně jasně a konkrétně, zkrátka po čunkovsku*. Právo, 22. 12. 2006; *A je pravda, že gadžovská většina po čunkovsku považuje všechny Romy za „ty opálené, kteří dělají bůvec“ , a hází je do jednoho pytle, nedává jim zaměstnání, zato jim dává najevo pohrdání*. Mladá fronta DNES, 20. 6. 2007).

Depropriální slovesa jsou ve srovnání s depropriálními substantivy, adjektivy a adverbii početně zastoupena v novém lexiku nejméně, mají okazionální povahu a vyskytují se spíše výjimečně. K vytváření depropriálních pojmenování přínaležejících ke slovesům se jako nejčastěji využívaný kmenotvorný formant jeví *-ova-*. Tato slovesa pak vystupují ve významu chovat se jako nositel daného jména. Nových sloves odvozených od jména Čunek vzniká poměrně velké a variabilní množství, slovesa jsou mnohdy prefigovaná a lze vysledovat, že sloveso *čunkovat* vykazuje jistou tendenci vymanit se z textů, které se přímo týkají politika Čunka a objevuje se i v textech, jež s tímto politikem přímo nesouvisí (*Slovo čunkovat má šanci zařadit se po bok starého pojmu švejkovat*. Právo, 28. 2. 2009; *Ne nadarmo se slovo „čunkovat“ stalo součástí běžného slovníku stejně jako tře-*

ba jiný český vynález „tunelovat“. Právo, 2. 10. 2009).

Sloveso *čunkovat* (a jeho prefigované podoby) se jeví jako silně polysémní, lze je vyložit jako lhát, mlžit (*Aby ani nečunkoval, ani se nevytácel a aby to ani netrvalo tři čtyři týdny, ale jen čtyři hodiny*. Právo, 29. 9. 2009; *Craig nejdřív vše přiznal, pak začunkoval a teprve poté mu to přišlo hloupé a s funkcí bohabojného bojovníka za křesťanskou morálku praštil*. Mladá fronta PLUS, 7. 9. 2007), vykrucovat se z něčeho, vylhávat se („*Když mně chtěli dávat před měsícem měštků pometláři pokutu, já jsem si vzpomněl na Čunka a já jsem se doslova z té jejich pomsty vyčunkoval. ...*“ Lidové noviny, 23. 5. 2008) nebo krást, tunelovat (*Drzý a úplatný darebák, který obtěžuje ženy, „načunkoval“ si a lže*. Mladá fronta DNES, 31. 5. 2008), další významové odstíny jsou závislé na širším kontextu (*Jinými slovy, KDU-ČSL potřebuje pomoc zvenku. I když to nikdo nahlas neříká, totéž „širší vedení“, které se minulý pátek „začunkovalo“ ve svých pozicích, čeká teď jako na smilování na to, že mu Čunka pomohou sesadit ostatní dvě koaliční strany*. Reflex, 22. 3. 2007; *Když už si všichni mysleli, že je konečně dočunkováno, báb: Jiří Čunek si nechával vyplácet sociální dávky ve stejné době, kdy si na bankovní účty ukládal spousty peněz*. Hospodářské noviny, 31. 12. 2007; *Koalice je křehká jako čínský porcelán, třtina nalomená, a premiér, v jehož silách není vládu „odčunkovat“, nebude plýtvat energií na to, aby se postavil všem regionálním politikům, to jest skalám, na nichž jsou vybudovány partaje, a udělal něco tak logického a reformního, jako je zrušení obecních a městských strážníků i strážnic, nebo něco poněkud méně logického, to jest zrušení pořádkové a dopravní policie*. Týden, 18. 6. 2007).

Slovo *načunkovat* se objevilo také v textu hudební skupiny Gipsy.cz a refrén písně „*načunkovat ke dvěma mega*“ se následně stal čas-

tým tématem médií. V článku *Z té pokuty jsem se vyčunkoval*⁴ se autoři pokouší interpretovat význam některých nových sloves odvozených od jména Jiřího Čunka: *Češtinu šéf lidovců obohatil o řadu slov, která mají základ ve slovese čunkovat, jež volně přeloženo znamená – vyhlávat se. Obdobný význam mají i slovesa vyčunkovat či očunkovat. Všechny tyto výrazy vzdávají hold Čunkově schopnosti za každou cenu přežít. Význam slova načunkovat naopak vychází z jiné vlastnosti, kterou lid šéfovi lidovců přičítá. „Načunkovat ke dvěma mega. Kdo ho praskne, tomu běda,“ zpívá skupina Gipsy.cz. Překlad je tu zřejmý – nakrást. „Načunkovat“ ale může znamenat i poptivě zbohatnout. Dokládá to diskuse na internetové aukční síni Aukro. „Moc jsem pracoval, to jsem si určitě pěkně načunkoval k výplatě,“ pochlubil se tu před měsícem kdosi s nickem Cinca.*

2. Okazionální substantiva související s údajnými kauzami Jiřího Čunka

V první řadě zmíním pojmenování, které se užívá pro souhrnné označení Čunkových kauz: *Čunekgate* – toto kompozitum využívá internacionální sufixoid *-gate* s významem „velký skandál, aféra s politickými souvislostmi nebo s politickým pozadím“ (Janovec, Rangelova, 2005, s. 94). (*Ale Čunekgate? Prostě Čunkova aféra, ve které lítá pár set tisíc korun, zhrzená sekretářka, nějaké lesy, budovy a polnosti.* Mladá fronta DNES, 5. 3. 2007; *Čunekgate provázela od samého počátku řada procesních pochybení – nejdříve ze strany soudců, později státních zástupců různých stupňů až po lidi na pomezí justice a politiky.* Mladá fronta DNES, 6. 6. 2008). Tento sufixoid se v depropiální

novotvoření využívá v poslední době poměrně často také u jiných motivantů.

Další pojmenování, které může označovat souhrn počínů Jiřího Čunka, využívá sufix *-iáda* (*Čunka nedají, z bitvy o Čunka je hlavní politické téma těchto dnů, ačkoliv čunkiáda nikomu nic nevnese, jen lidovcům ten zrychlený úpadek.* Mladá fronta DNES, 19. 4. 2007; *Psát o barvě pleti není v tomto případě žádná čunkiáda – pokud nepojmenujeme problém, nedokáže ho vyřešit ani Rocky VI a Harry Potter VIII, kdyby přišli Rowlingové a Nečasovi na pomoc.* Mladá fronta DNES, 20. 6. 2007; *Premiér Mirek Topolánek má v té krabičce „kauzu Savoy“.* *Prý materiál s brizancí krakatiitu, celá čunkiáda i se svou rodnou sestrou wolfiádou je proti tomu čajíček.* Právo, 24. 3. 2009).

Setkáme se také s pojmenováními, která označují vymezené území, jsou odvozena internacionálním sufixoidem *-istán/-menistán* (*Pokud čistě hypoteticky připustíme, že by taková hrozba vznikla, laskavý čtenář nechtí hledat a nalezně pět rozdlů mezi divokým Kurdistánem a divokým Čunkistánem.* Brněnský deník, 2. 5. 2008; *Nebýt toho, mohl se vicepremiér zmocnit vši moci a v zemi vyhlásit Čunkmenistán.* Týden, 4. 8. 2008), vyskytují se také kompozita využívající internacionální sufixoid *-land* (*Když jsem to opakovaně poslouchal, pomalu se mi před očima vybuřoval takový Čunkoland. Mikrostát ve státě. V Čunkolandu se všechno bez ustání točí, z ruky do ruky běží, ale v zásadě to nejsou temný kšefty, za kterejma by prosvítalo třeba bílý maso.* Mladá fronta DNES, 14. 6. 2008). Tato pojmenování lze vyložit jako pomyslné státy či země, které jsou vedeny jednáním charakteristickým pro Jiřího Čunka.

Nové pojmenování, které se objevilo v souvislosti s Čunkovým pobíráním sociálních dávek, je odvozeno sufixem *-ovně* (*Do klubu, Alfréde. Po cestě se zastavíme na sociálce pro čunkovny.* Mladá fronta DNES, 13. 2. 2008).

⁴ DRCHAL, V., TUČEK, O.: *Z té pokuty jsem se vyčunkoval.* *Lidové noviny*, 23. 5. 2008, s. 4.

Ve spojení s kauzou vystěhování romských rodin z pavlačových domů na Vsetínsku vzniklo také několik nových pojmenování; označují obytné buňky, do nichž se tyto rodiny měly vystěhovat. V prvním případě se jedná o kompozita, kdy proprium se konektivě (-o-) pojí s komponentem *box* nebo se slovem *buňka*, v druhém případě se jedná o analogii: *čuntejner* napodobuje existující slovo kontejner (*Když se řekne romské ghetto, většina lidí si asi představí známé „čunkoboxy“ – barevné plechové domky, do kterých neplatí nájemného vystěhoval vsetínský starosta*. Instinkt, 26. 7. 2007; *Původně mělo stát čtyřicet montovaných buňek vedle současných holobytů. Místní ale proti „čunkobuňkám“, jak je sami nazývali, hlasitě protestovali*. Chomutovský deník, 19. 1. 2009; *Ghetta či vystěhování do „čuntejnerů“ žádnou perspektivu nenabízejí, to je pravý opak integrace*. Lidové noviny, 3. 10. 2008; *Chomutov chce sestěhovat neplatíče nájemného – především Romy – do takzvaných „čuntejnerů“, které jste vy ve Vsetíně zavedl v roce 2006*. Lidové noviny, 4. 3. 2009).

U uvedeného materiálu vidíme proměnlivé užívání velkých a malých počátečních písmen. Lze upozornit, že u pojmenování, která označují vlastní název (konkrétně v případě označení čunkových kauz a v případě označení pomyslných území), je zpravidla užito velké počáteční písmeno, v jiných případech jsem velké počáteční písmeno nezaznamenala.

Závěr

Depropriální tvoření nových slov je v českém jazyce častý a produktivní slovtvorný jev, jehož analýzou lze reflektovat aktuální pohyby ve slovní zásobě. Přestože většinu uvedených pojmenování hodnotím jako okazionalismy,

jejich analýza je potřebná, neboť mohou signalizovat některé obecnější inovační tendence v současné češtině (např. užívání internacionálních sufixoidů, častá prefixace adjektiv, konkurence domácích a internacionálních prefixů aj.).

LITERATURA

- DĚNGEOVÁ, Z. (2009): *Nová pojmenování motivovaná vlastními jmény domácích politiků*. Bakalářská diplomová práce. Praha: PedF UK.
- JANOVEC, L., RANGELOVA, A. (2005): Sufixoidy a sufixoidní lexémy u substantivních kompozit. In: *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha: ÚJČ AV ČR, s. 85–99.
- MARTINCOVÁ, O. (1983): *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzita Karlova.
- MARTINCOVÁ, O. (2003): Propria v neologické slovtvorbě. In: *Dynamika a inovace v češtině a bulharštině 90. léta 20. století*. Praha: ÚJČ AV ČR, s. 19–25.
- MARTINCOVÁ, O. a kol. (1998): *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1*. Praha: Academia.
- MARTINCOVÁ, O. a kol. (2004): *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha: Academia.
- RANGELOVA, A. (1999): K dvěma česko-bulharským paralelám. In: *Konfrontační studium inovačních procesů ve slovanských jazycích*. Praha: SLÚ AV ČR, s. 33–36.

Zuzana Děngeová

Ústav českého jazyka FF MU
Arna Nováka 1, 602 00 Brno
zdengeova@centrum.cz